

शुभाशुभ मनुष्याणां व्यन्यते च ततः कथम् ।
यद्यामुखं यथापादस्तस्य तद्वृत्तशेषतः ॥

मार्कण्डेय उवाच ।

प्राङ्मुखो भगवान् । देवः कूर्मरूपी व्यवस्थितः ।
आक्रम्य भारतं वर्षं नवभेदैर्मदं द्विज ! ॥
नवधा संस्थितान्यस्य नक्षत्राणि समन्ततः ।
विषयाश्च द्विजश्रेष्ठ ! ये सम्यक् तावन्नबोध मे ॥
वेदमन्त्रा विमाख्यः शाल्वनीपास्तथा शुकाः ।
उज्जिहानास्तथा वत्स ! घोषसङ्गास्तथा खशाः ॥
मध्ये सारस्वता मत्स्याः शूरसेनाः समाधुराः ।
धम्मरिण्या ज्योतिषिका गौरग्रीवा गुडाश्रकाः ॥
विदेहकाः सपाञ्चालाः सङ्गेताः कङ्कमारुताः ।
कालकेटिसपायगङ्गाः पारिपाचनिवासिनः ॥
कापिङ्गलाः कुशवर्णास्तथैवोडुगुरा जनाः ।
गजाङ्गयाश्च कूर्मस्य जपमर्था वासिनः ॥
हस्तिका रोहिणी सौम्या एते । मध्यवासिनाम् ।
नक्षत्रचितयं विप्र ! शुभाशुभविपाटकम् ॥
वृषभजोऽङ्गनश्चैव जम्बाखो मानवाचनः ।
सूर्यकर्णो व्याघ्रमुखः खर्भकः कर्कटोऽङ्गनः ॥
तथा चन्द्रेश्वराश्चैव खशाश्च भगधास्तथा ।
गिरयो मैथिलाः शुभान्तथा वदनदन्तुराः ॥
प्रागज्योतिषाः सलौहित्याः सामुद्राः पुरुषादकाः ।
पूर्वोत्कटो भद्रगौरस्तथोदयगिरिर्द्विज ! ॥
कश्यायः मेखलासुडास्तान्मलितैकपादपाः ।
वर्जमानाः कोशलाश्च मुखे कूर्मस्य संस्थिताः ॥
रौद्रः पुनर्वसुः पुष्यो नक्षत्रचितयं मुखे ।
पादे तु दक्षिणे देशाः क्रोडुके वदतः शृणु ॥
कलिङ्गवङ्गजठराः कोशला मृषिकास्तथा ।
चेदयस्त्राज्जकणाश्च मत्स्याद्या विन्यवासिनः ॥
विदर्भा नारिकेलः धर्मदोपास्तपैलिकाः ।
व्याघ्रग्रीवा महाग्रीवास्त्रैपुः श्मश्रुधारिणः ॥
कौस्तुभ्यो हैमकूटाश्च निषधाः कटकस्थलाः ।
दशार्णाहरिका गन्ध निषदाः काकुलालकाः ॥
तथैव पर्याश्वराः पादे वै पूर्वोदक्षिणे ।
अश्लेषर्क्ष तथा पैथ्यं पालगुन्यः प्रथमास्तथा ॥
नक्षत्रचितयं पादमाश्रितं पूर्वोदक्षिणम् ।
लङ्का कालाजिनाश्चैव श्रेलिका निकटास्तथा ॥
महेन्द्रमलयद्रौ च दक्षिणे च वसन्ति ये ।
कर्कोटकवने ये च भृगुकच्छाः सकोङ्गणाः ॥
सर्वाश्चैव तथाऽऽभीरा वैष्णवस्त्रिनिवासिनः ।
अवन्त्यो दासपरा स्तथैवाकगिनो जनाः ॥
महाराष्ट्राः सकर्णाटा गोमर्दाश्चिजकूटकाः ।
चोलाः कोलगिराश्चैव क्रौञ्चदीपजटाधराः ॥
कावेरी नृपभूमकस्या नासिक्याश्चैव ये जनाः ।
शङ्खदुष्टादिवैदूर्यशैलपान्तधराश्च ये ।
तथा वारिधराः कोलाः चर्मपटुनिवासिनः ।
गणवाह्याः पराः कृष्णादीपवासनिवासिनः ॥
सूर्याद्रौ कुसुमाद्रौ च ते वसन्ति तथा जनाः ।
श्रीखवनाः संपिशिका स्तथा ये कर्मनायकाः ॥
दक्षिणाः कौश्या ये च नृषिकास्तपसाश्रमाः ॥
नृषभाः सिंहलाश्चैव तथा काक्षीनिवासिनः ।
तिलङ्गा कुन्नरदरी कच्छवासाश्च ये जनाः ।

ताम्रपर्णी तथा कुक्षिरिति कूर्मस्य दक्षिणः ।
फालगुन्यश्चोत्तरा हस्ता चित्रा चक्षत्रयं द्विज ! ॥
कूर्मस्य दक्षिणे कुक्षौ वाह्यपादस्तथापरम् ॥
काम्बोजाः पञ्चवाखेव तथैव वड्ढामुखाः ।
तथा च सिन्धुसौवीराः सानर्त्ता वनितामुखाः ॥
द्रावणाः सागिगाः भूद्राः कर्णप्राधेयवर्वाः ।
किराताः पारदाः पाण्ड्यास्तथा पारशवाः कलाः ॥
धूर्त्तका हैमगिरिकाः सिन्धुकालकवैरताः ।
सौराष्ट्रा दरदाश्चैव द्राविडश्च महार्जनाः ॥
एते जनपदाः पादे स्थिता वै दक्षिणेऽपरे ।
स्वातो विशाखा मैत्रञ्च नक्षत्रचयमेव च ॥
मणिमेषः क्षुराद्रिश्च खड्गनोऽस्तगिरिस्तथा ।
अपरान्तिका हैहयाश्च शान्तिका विप्रशस्तकाः ॥
कोकङ्गाः पञ्चदकाः वमना ह्यवरास्तथा ।
तारक्षुरा ह्यङ्गवताः शर्कराः शास्त्रवेष्मकाः ॥
गुरुक्षराः फल्गुनकाः वेणुमत्वाश्च ये जनाः ।
तथा फल्गुलुका घोरा गुरुहाश्च कलास्तथा ॥
एकेल्ला वाजिकेशा दीर्घग्रीवाः सचूलिकाः ।
अश्वकेशास्तथा पुच्छे जनाः कूर्मस्य संस्थिताः ॥
ऐन्द्रमूलन्तथावाङ्ग नक्षत्रचयमेव च ।
माख्यश्च खड्गाराश्च अश्वकालनतास्तथा ॥
कुन्तललङ्काश्चैव स्त्रीवाह्या बालिकास्तथा ।
नृसिंहा वेणुमत्वाश्च बलावस्थास्तथापरे ॥
धर्मनडास्तथालुका उरुकर्मस्थिता जनाः ।
वामपादे जनाः पार्श्वे स्थिताः कूर्मस्य भागुरे ॥
आवाङ्गश्रवणे चैव धनिष्ठा यत्र संस्थिता ।
कैलासो हिमवांश्चैव धनुष्मान् वसुमांस्तथा ॥
क्रौञ्चाः कुरुवकाश्चैव क्षुद्रवीणाश्च ये जनाः ।
रसालयाः सकैकेया भोगप्रस्थाः सयामुनाः ॥
अन्तर्दीपास्त्रिगर्ताश्च अग्नीव्याः सार्दना जनाः ।
तथैवाश्वमुखाः प्राप्ताश्चिड्डाः केशधारिणः ॥
दासेरका वाटधानाः श्वधानास्तथैव च ।
पुष्कलाधमकैराता स्तथा तच्छशिणाश्च ॥
अम्बाला मानवा मद्रा वेणुकाः सवदन्तिकाः ।
पिङ्गला मानकलहा हृणाः कोहलकास्तथा ॥
माख्यथा भूतियुधकाः शातका हैमतारकाः ।
यशोमत्याः सगान्धाराः खरसागरराशयः ॥
यौधेया दासमेयाश्च राजन्याः श्यामकास्तथा ।
क्षेमधूर्त्ताश्च कूर्मस्य वामकुक्षिसमाश्रिताः ॥
वाख्यश्च नक्षत्रं तत्र प्रौढपदादयम् ।
येन किन्नरराज्यश्च पश्यपालं सकीचकम् ॥
काश्मीरकं तथा राष्ट्रमभिसारजनस्तथा ।
दवदास्तङ्गनाश्चैव कुलटा वनराष्ट्रकाः ॥
सैरिष्टा ब्रह्मपुरकास्तथैव वनवाह्यकाः ।
किरातकौशिकानन्दा जनाः पञ्चवर्णलनाः ॥
दावादा मरकाश्चैव कुरटाक्षान्दारकाः ।
एकपादाः खशा घोघाः खर्गभौमानवकाः ॥
तथा सयवता हिङ्गाश्चैव प्रावरणाश्च ये ।
चित्रेजाः पौरवाश्चैव गन्धर्व्याश्च द्विजोत्तम ! ॥
पूर्वोत्तरान्तु कूर्मस्य पादभेदे समाश्रिताः ।
रेवत्याश्चिदैवत्यं याम्यक्षर्क्षमिति त्रयम् ॥
तत्र पादे समाख्यातं प्राकाशं सुनिससम् ।

देशेभ्येतेषु चैतानि नक्षत्राण्यपि वै द्विज ! ॥
एतत्पीडा क्षमी देशाः पीडन्ते ये क्रमोदिताः ।
यान्ति चाभ्युदयं विप्र ! ग्रहैः सम्यगवस्थितैः ।
यस्यर्क्षस्य पतिर्यो वै ग्रहस्तद्वावितो भयम् ॥
तद्देशस्य सुनिश्चेष्ट ! तदुत्कर्षे शुभाश्रमः ।
प्रत्येकं देशसामान्यं नक्षत्रग्रहसम्भवम् ॥
भयं लोकस्य भवति शोभनं वा द्विजोत्तम ! ।
स्वर्क्षरशोभनैर्जनोः सामान्यमिति भीतिदम् ॥
ग्रहैर्भवति पीडोत्थमल्पायासमशोभनम् ।
तथैव शोभनः पाको दुःस्थितैश्च तथा ग्रहैः ॥
अल्पोपकाराय नृणां देशश्चैवान्नो नुधेः ।
त्रये गोष्ठेऽथ भवेत्सु सुहृत्सु तनयेषु वा ॥
भार्यायाश्च ग्रहे दुःस्थे भयं पुण्यवतां नृणाम् ॥
आत्मन्यथाप्यपुण्यानां सर्वत्रैवातिपापिनाम् ।
नैकचापि ह्यपापानां भयमस्ति कदाचन ॥
दिग्देशजनसामान्यं नृपसामान्यमात्मनम् ।
नक्षत्रग्रहसामान्यं नरो भुङ्क्ते शुभाशुभम् ॥
परस्परभिरक्षा च ग्रहादीः स्थेन जायते ।
एतेभ्य एव विप्रेन्द्र ! शुभहानिस्तथाशुभैः ॥
यदेतत् कूर्मसंस्थानं नक्षत्रेषु भयोदितम् ।
एतत् तु देशसामान्यमशुभं शुभमेव च ।
तस्मात् विज्ञाय देशर्क्षं ग्रहपीडान्तात्मनः ॥
कुर्वीत शान्तिं मेधावी लोकवादांश्च सत्तम ! ।
आकाशादेवतानाश्च देवादीनाश्च दौर्हृदाः ॥
पृथ्वां पतन्ति ते लोके लोकवादा इति श्रुताः ।
तां तथैव बुधः कुर्यात् लोकवादान्न ह्यपयेत् ॥
तेषान्तत्करणाद्गुणां युक्तो दुष्टागमक्षयः ॥
शुभोदयं प्रह्णाश्च पापानां द्विजसत्तम ! ।
प्रज्ञाहानिं प्रकुर्येते ज्ञयादीनाश्च कुर्वते ॥
तस्माच्छान्तिपरः प्राज्ञो लोकवादरतस्तथा ।
लोकवादांश्च श्रान्तिश्च ग्रहपीडाश्च कारयेत् ॥
अत्रोहातुपदासांश्च श्रुतं चैवादिबन्धनम् ।
जपं होमं तथा दानं स्नानं क्रोधादिवर्जनम् ॥
अत्रोहः सर्वभूतेषु मैत्रीं कुर्याच्च पण्डितः ।
वर्जयेदसतो वाचमतिवादांस्तथैव च ॥
ग्रहपूजाश्च कुर्वीत सर्वपीडासु मानवः ।
एवं शान्त्यन्तःशेषाणि घोरानि द्विजसत्तम ! ॥
प्रयतानां मनुष्याणां ग्रहर्क्षोत्थान्यश्रुततः ।
एष कूर्मो मया ख्यातो भारते भगवान् विप्रः ॥
नारायणो ह्यचिन्तात्मा यत्र सर्वे प्रतिष्ठितम् ।
तत्र देवाः स्थिताः सर्वे प्रतिनक्षत्रसंश्रयाः ॥
तथा मध्ये ऊतवह्नः पृथ्वी सोमश्च वै द्विज ! ।
मेघादयस्त्वयो मध्ये मुखे दौ मिथुनादिकौ ॥
प्राग्दक्षिणे तथा पादे कर्कसिंहौ व्यवस्थितौ ।
सिंहकन्यातुलाश्चैव कुक्षौ राशिचयं स्थितम् ।
तुलाश्च वृश्चिकश्चोभौ पादे दक्षिणपश्चिमे ॥
पृष्ठे च वृश्चिकेनैव सह धन्वी व्यवस्थितः ।
वायव्ये चास्य वै पादे धनुर्ग्राहदिकं त्रयम् ॥
कुम्भमीनौ तथैवास्य उत्तरां कुक्षिमाश्रितौ ।
मीनमेवौ द्विजश्रेष्ठ ! पादे पूर्वोत्तरे स्थितौ ॥
कूर्मे देशस्तथर्क्षानि देशेभ्येतेषु वै द्विज ! ॥
राशयश्च तथर्क्षेषु ग्रहाणि व्यवस्थिताः ।